

Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele – „Energiatehnoloogia ja -innovatsioon”

COM(2013) 253 final

(2014/C 67/26)

Raportöör: **Gerd WOLF**

Kaasraportöör: **Pierre-Jean COULON**

Euroopa Komisjon otsustas 2. mail 2013 vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele –Energiatehnoloogia ja -innovatsioon”

COM(2013) 253 final.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektsioon võttis arvamuse vastu 30. septembril 2013.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 493. istungjärgul 16.–17. Oktoobril 2013. aastal (16. oktoobri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 117, vastu hääletas 1, erapooletuks jäi 4.

1. Kokkuvõte

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee toetab Euroopa Komisjoni kavandatavaid meetmeid.

1.2 Komitee kinnitab taas oma pühendumist Euroopa energiaühendusele ja Euroopa energiadiialogile.

1.3 Komitee toetab eesmärki tagada energiapoliitikas osalejate ühine, kooskõlastatud, sidus ja koostööle suunatud tegutsemine.

1.4 Komitee soovib meetmete rakendamisel kindlasti vältida bürookraatlikku jäikust, riskipelgust ja turumoonutusi, st innovatsiooni mis tahes moel takistavaid tegureid. Tuleb toetada uute ideede ja kontseptsioonide esitajaid.

1.5 Kõige tähtsam ülesanne on energiatehnoloogia ja -innovatsiooni tehniline ja majanduslik areng. See puudutab eriti Euroopa energiatehnoloogia strateegilise kava (SET-kava) jätkamist ja edasiarendamist programmiperioodil 2014–2020.

1.6 Sobivate vahendite abil tuleb tagada tasakaal ühelt poolt hoolikalt kavandatud projektiarenduse ja teiselt poolt avatuse vahel mitmekesistele uutele lähenemisviisidele ja nendevahelisele konkurentsile.

1.7 Vaid kogemused suure hulga valikute ja kontseptsioonidega ning nende koosmõju vastavalt laialdases energiaallikate

jaotuses tagavad, et me selle keeruka ülesande pikas perspektiivis lahendada suudame.

1.8 Pidades silmas komisjoni teadus- ja arendustegevuse eelarve eeldatavat alarahastatust programmi „Horisont 2020” raames, samuti liikmesriikide teadus- ja arendustegevuse eelarvete alarahastatust, on veelgi olulisem kasutada ELi struktuurifonde, Euroopa Investeeringufondi ja ELi heitkogustega kauplemise süsteemist saadavaid tulusid ja eelkõige suunata ka vaba majanduse investeerimispotentsiaali selle suure väljakutse lahendamise poole.

1.9 Avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse vahendeid tuleb kasutada seal, kus see on teadusuuringute eesmärkide jaoks vajalik, kuid kus tööstusettevõtelt ei saa oodata vastavaid investeeringuid (vt punkt 3.20).

2. Komisjoni teatise kokkuvõte

2.1 Seoses väljakutsetega aastani 2020. ja selle järel tutvustab komisjon – oma energiapoliitika lahutamatu osana – strateegiat uue tehnoloogia ja innovatsiooni edendamiseks.

2.2 Selleks on komisjonil kavas:

— koostada SET-kava raames 2013. aasta lõpuks integreeritud tegevuskava,

- töötada koos liikmesriikidega välja investeringute tegevuskava,
- tugevdada koos liikmesriikidega aruandlussüsteemi,
- kutsuda Euroopa tehnoloogiaplatforme üles kohandama oma ülesandeid, struktuuri ja koosseisu vastavalt integreeritud tegevuskavale,
- luua SET-kava juhtrühma raames koordineeriv üksus.

2.3 Selleks kutsub komisjon Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles:

- kinnitama oma toetust SET-kavale,
- kiitma heaks kavandatud põhimõtted ja suundumused,
- toetama ELi, riiklike, piirkondlike ja erasektori vahendite vastavusseviimist kavandatud kontseptsioonile;

2.4 Selleks kutsub komisjon liikmesriike ja piirkondi üles:

- oma energiaalaste teadusuuringute ja innovatsiooni programme paremini koordineerima, kasutama selleks ELi struktuuri- ja investeerimisfondide ja ELi heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumise tulusid ning riiklikke ja piirkondlikke programme Euroopa Energiaalaste Teadusuuringute Liidu kaudu rohkem integreerima;
- tegema ühistegevuse ja klasterite kaudu tihedamat koostööd;
- toetama säästva energiatehnoloogia kiiremat turuleviimist.

3. Komitee üldised märkused

3.1 Komitee on arvukates arvamustes juba käsitlenud keerukat ülesannet tagada ülemaailmset kasvava energiavajadust, ressursside kriitilist olukorda ja kliimaprobleeme arvesse võttes jätkusuutlik, turvaline, kliimasõbralik ja ökonoomne energiavarustus Euroopas.

3.2 Komitee näeb kõnealusel teatistes uut olulist sammu pikal teel selle eesmärgi poole. Seetõttu toetab komitee kindlalt komisjoni kavandatavaid meetmeid.

3.3 Üksnes kõigi asjaomaste osalejate, st

- Euroopa Ülemkogu;
- Euroopa Parlamendi,

- Euroopa Komisjoni ja selle eri poliitikavaldkondade,
- liikmesriikide ja nende organite,
- kohalike ja piirkondlike omavalitsuste,
- tööstusettevõtete, sh VKEde,
- uurimisasutuste ja ülikoolide,

— poliitiliste parteide, kodanikuühiskonna esindajate, sotsiaalpartnerite ja kodanike

ühise, kooskõlastatud ja koostööle suunatud tegevuse abil on võimalik selle eesmärgi saavutamine mõistlike kulutustega.

3.4 Komitee arvates on komisjoni kavandatud meetmed samm selles suunas ja seetõttu toetab komitee neid täielikult. Samas soovib komitee tegutseda alati rahvusvahelist olukorda silmas pidades ning koostöös Euroopa Liidu väliste riikide vastavate programmidega.

3.5 Komitee kinnitab taas oma pühendumist Euroopa energiaühendusele⁽¹⁾ kui vajalikule raamistikule nende eesmärkide võimalikult tõhusaks saavutamiseks. Samuti kinnitab komitee oma pühendumist Euroopa energiadioloogile⁽²⁾, et kaasata üldsust kui seotud osapoolt ja kodanikuühiskonna osalejaid poliitika kujundamisse ja tegevuse valdkondadesse.

3.6 See nõuab aga ka võimalikult head teavet ja läbipaistvust vastavate valikute, nende arengutaseme, võimaluste, ohtude, kulude ja mõjude osas⁽³⁾.

3.7 Komisjoni soovitatud ja komitee toetatavad meetmed ja eeldused on küll vajalikud, kuid nende rakendamine kätkeb endas ka mõningaid võimalikke probleeme ja vastuolusid, mida tuleks tingimata vältida.

3.8 See kehtib eriti tendentsi kohta kasutada liiga tsentraalset, kohmakat ja plaanimajanduslikku lähenemisviisi, mille tüüpilised tunnused on ülereguleerimine ja formaalne üleadministreerimine.

3.9 Hoiatades administratiivse kohmakuse, ebatõhususe ja bürokraatia eest, viitab komitee muu hulgas oma arvamusele „Teadusuuringute raamprogrammide rakendamise lihtsustamine“⁽⁴⁾ Komitee tervitab komisjoni asjaomaseid jõupingutusi ja soovib seetõttu tungival toetada seda lähenemisviisi ka kõnealusel teemal.

⁽¹⁾ EÜT L 68, 6.3.2012, lk 15.

⁽²⁾ EÜT L 161, 6.6.2013, lk 1.

⁽³⁾ EÜT L 198, 10.7.2013, lk 1.

⁽⁴⁾ ELT C 48, 15.2.2011, lk 129.

3.10 Võib aga tekkida veel üks soovimatu ilming, kuna toetavatel ja toetatavatel asutustel ja nende sidusrühmadel on kalduvus riske vältida. See võib viia juba teada-tuntud tehnoloogiate toetamise eelistamiseni. Siin aitab muuseas kaasa see, et otsuseid langetavates organites napib tihti vastava ala kogenud ja tunnustatud eksperte.

3.11 Eelnevalt hoolikalt kavandatud toimimisviis on aga parimal juhul siis sobilik, kui on juba olemas piisav teadmiste ja tehnika pagas, kui järgnevaid meetmeid on samuti võimalik selgelt määratleda ja kui edasine tee on täielikult selge, nii et uued muudatused ja uuendused on mittevajalikud ja lausa ebasoovitavad.

3.12 Energiatehnoloogia alal see aga komisjoni väitel – millega ka komitee täielikult nõustub – nii ei ole: „**Meil on vaja tugevat ja dünaamilist tehnoloogia-ja innovatsioonistrateegiat**”. Selle strateegia raames tuleks edendada ka suure arenguriskiga tehnoloogiaid, kui neil on suur potentsiaal.

3.13 Niisiis on vaja punktis 3.3 kirjeldatud koostööpõhiseid lähenemisviise ja meetmeid kogu ELis rakendada, et valla päästa ja koondada ühiseid jõude, kuid samas on vaja ka lähenemisviiside ja süsteemikontseptsioonide mitmekesisust ning avatust innovatiivsete kontseptsioonide ja piirkondlike eripärade suhtes, ehk teisisõnu on vaja stimuleerida arengut nn katse-eksituse-ideedega ning tekitada ja soodustada konkurentsi.

3.14 See vajadus peab seega täiendama ka kooskõlastamise ja koordineerimise meetmeid. Selleks tuleb sobivate vahendite abil selgelt tagada tasakaal hoolikalt kavandatud projektiarenduse ja avatuse vahel mitmekesistele uutele lähenemisviisidele. Komitee nõustub seega komisjoniga selles, et selleks tuleb luua sobivad raamtingimused, mis võimaldavad paindlikkust, innovatsiooni, riskivalmidust ja ka uudseid uurimistemasid. Selleks on vaja konkreetseid vahendeid ja juhtimisstruktuure.

3.15 See puudutab eelkõige innovatsioonipõhiste projektide edendamist tööstuse valdkonnas. Nimelt on arvukalt näiteid selle kohta, kuidas eriti silmapaistvad uuendused ei ole pärinenud turul valitsevatest tööstusvaldkondadest, vaid kõrvalseisjatel, nt VKEdelt. Riiklik innovatsioonipoliitika, mis keskendub eelkõige „riiklike tšempionide” toetamisele, riskib tehnikaarenduste valesi hindamise ja nende tähtsuse alahindamisega.

Lennukit näiteks ei leiutanud raudteetranspordi ega laevatööstuse esindajad. Nagu teised autorid on juba tabavalt öelnud: „Elektrivalgus ei tekkinud küünlavalguse pideva täiustamise tulemusena.” Niisiis ei tohi eelisjärjekorras arendada „küünlatööstust”, vaid tuleb otsida põhimõtteliselt uute ideede ja kontseptsioonide genereerijaid, et toetada eelkõige neid.

3.16 Komisjoni ettepanekute hulgas on aga veel üks võimalik vastuolude allikas, nimelt innovatsiooni ja turuleviimise vahel. Ühest küljest on innovatsioon alles siis edukas, kui ta turul mõjule pääseb ja sageli alguses tekkivast põuaperioodist üle saab. Turuleviimise toetused (vt ka punkt 3.26) või sundtariifid (nt seadused juurutamise toetamiseks) võivad siin küll väga tõhusad olla, kuid võivad viia ka pikaajaliste turumoonutusteni paremate lahenduste kahjuks. Just kogemus juurutamise toetamisega näitab, kui raske on kord tekkinud puudusi õigeaegselt korrigeerida. Need takistavad paremate lahenduste ja tähtsamate meetmete rakendamist. Seetõttu tuleks uute tehnoloogiate turuleviimise toetusi reeglina kasutada vaid seni, kuni need tehnoloogiad on saavutanud vastava turuosa.

3.17 Komitee soovib seda problemaatikat hoolikalt uurida. Turuleviimise võimalikud toetusvahendid peaksid küll tingimata pakkuma prognoositavat ja usaldusväärset raamistikku investeringuteks, kuid tagama sealjuures – näiteks algusest peale täpselt kindlaksmääratud asjakohase vähendamise teel – eelnimetatud turuvastaste ja innovatsioonivaenulike puuduste vältimise (vt ka punktid 3.25 ja 3.26).

3.18 Energia valdkonnas on komisjoni ja komitee arvates kõige tähtsam ülesanne siiski tehnoloogiate ja uuenduste tehniline ja teaduslik areng. Tegemist on niisiis vastavalt energia tegevuskavale aastani 2050 ja pärast seda meie praeguse energiaravustuse ümberkorraldamiseks vajalike, kuid enamasti veel prognoosimatute tehnoloogiate, menetluste ja organisatsiooniliste lahenduste algse uurimise, arendamise, demonstreerimise ja edukale turuleviimisele suunatud innovatsiooni vaheliste koos- ja vastasmõjudega.

3.19 See puudutab eeskätt seni väga eduka Euroopa energia- tehnoloogia strateegilise kava (SET-kava) ⁽⁵⁾ jätkamist ja edasiarendamist programmiperioodil 2014–2020.

3.20 Siinkohal tekib seoses avalike vahendite – st kodanike või ettevõtete maksudest (või kohustuslikest lõivudest) pärinevate vahendite – kasutamisega põhimõtteline küsimus, milliseks toetuseks neid kasutama peaks või kasutada tohiks ja millised vahendid tuleks hankida erasektorist. Süvenemata siinkohal õiguslikku külge, huvitab komiteed antud teema sisuline ja

⁽⁵⁾ ELT C 21, 21.1.2011, lk 49.

temaatiline külg. Komitee on seisukohal, et igasugune toetus komisjonilt (mis pärineb ju avalikest vahenditest) peaks olema suunatud neile ülesannetele, mida erasektori vahenditest tõenäoliselt ei toetata. Tüüpilised põhjused selleks võivad olla:

- suur arendusrisk, mille vastukaaluks on aga edu korral oodata suurt kasu;
- kulud on väga suured ja neid on võimalik kanda vaid paljude avalike rahastute vahendeid kombineerides;
- ajavahemik kuni reaalse kasu saamiseni on liiga pikk;
- tegemist on valdkonnaülese või võtmetehnoloogiaga (nt uut liiki materjalid);
- tulemus ei ole otseselt turustatav, kuid tegemist on üldise sotsiaalse või keskkonnaalase vajadusega.

3.21 Eelnimetatud mõõndustega toetab komitee komisjoni ettepanekut, et SET-kavas tuleb pöörata rohkem tähelepanu energiasüsteemi ja innovatsiooniahela tegevuste integreerimisele ning Euroopa tööstusalgatuste ja Euroopa Energiaalaste Teadusuringute Liidu (EERA) tegevuse paremale koordineerimisele ⁽⁶⁾.

3.22 Komitee näeb EERA sobivas edasiarenduses olulist organisatsioonivormi kõigis energiavaldkondades selle Euroopa ühtsuse ja tõhususeni jõudmiseks, mis oli siiani Euroopa tuumasünteesi uuringute edu valem seniste EURATOMi programmide raames. Seega on tähtis anda EERALE teadus- ja arendustegevuseks sobiv juhtimisstruktuur, milles näiteks saaks vastavaid teadus- ja uurimistegevusega seotud teemaderinge koos käsitleda ja Euroopa erialaseid ressursse ühendada. Siinkohal kutsub komitee taas üles nägema ette komisjoni kvalifitseeritud, pädeva ja asjaomase osalemise otsuste langetamisel ja vastavate toetusvahendite jagamisel.

3.23 Seoses tegelike kuludega ja komisjoni eraldatud eelarvevahenditega väljendab komitee juba mitmendat korda oma peatumust selle üle, et finantsperioodil 2014–2020 ei vasta programmile „Horisont 2020” eraldatud vahendite hulk kuidagi ülesannete ulatusele ega problemaatika tõsidusele.

3.23.1 Seda olulisem on ühest küljest jagada programmi „Horisont 2020” napp teadus- ja arendustegevuse vahendeid parimal võimalikul viisil (riigihangete direktiiv!) nii, et need

toimiksid hoova ja stiimulina, et ajendada liikmesriike ja erasektorit samuti tegema selgelt suuremaid investeeringuid teadus- ja arendustegevusse.

3.24 Seda tähtsam on teisest küljest, nagu komisjon soovib, leida uusi rahastamisallikaid, st kasutada ELi struktuuri- ja investeerimisfondide ja ELi heitkogustega kauplemise süsteemi enampakkumise (praeguseks väga väikeseid) tulusid, eelkõige aga vaba majanduse ja selle ettevõtete investeerimispotentsiaali ja suunata see nimetatud suure ülesande täitmisele.

3.25 Nagu komitee on korduvalt kinnitanud, on selleks aga vaja likvideerida riiklike konkurentsi moonutavate turusekkumiste rägastik ja luua selle asemel kogu Euroopas kehtiv ja usaldusväärne reeglistik ⁽⁷⁾, mis pakuks investoritele planeerimis-kindlust ja vajalikke stiimuleid.

3.26 Eriti äärmuslik näide innovatsioonivaenulike regulatsioonide kohta on mõningates liikmesriikides kehtivad juurutamist toetavad seadused, mis hõlmavad katkendlikest energiaallikatest toodetava energia ületootamist, ja nende mõjud. Kui need toetused olid alguses tõhus vahend turuleviimise algsete raskuste ületamiseks, siis pärast esialgseid edusamme on nad viinud ebaproportsionaalse ületootamiseni, mille tagajärg on kohati elektrituru hindade tugev langus, nii et ettevõtetele ei tasu enam reservvõimsusi koguda, tehnoloogiaid edasi arendada, hädavajalike salvestustehnoloogiatega tegeleda ega neisse investeerida.

3.26.1 Pealegi tekitab see paradoksaalse ja groteskse olukorra, kus elektrienergia lõpptarbija kanda jääb märkimisväärne kulude vahe, mis tuleneb madalatest (kohati lausa negatiivsetest) turuhindadest ja kaugelt üle keskmise turutaseme ulatuvatest juurutamistoetustest.

3.26.2 Energia liiga kõrged tarbijahinnad ei ole mitte ainult üldine probleem Euroopa rahvamajanduse jaoks, vaid see on ka komitee ühes arvamuses (TEN/516) käsitletud küttestuuvõimevuse üks põhjuseid.

3.27 See näide toob veelkord ilmsiks innovatsiooni ja turutingimuste vahelise keeruka vastasmõju. Seega soovib komitee taas võtta viivitamatult meetmeid, et pakkuda erasektorile piisavaid stiimuleid ja majandusliku edu võimalusi hädavajalikeks investeeringuteks innovatiivsetesse tehnikatesse ja menetlustesse. Vastasel korral jäävad need investeeringud tulemata, kuna ka kõige innovatiivsem ettevõtte kannab riiklikult eelistatud ja suuri toetusi saavate tehnoloogiatega konkureerides kahjusid, läheb paratamatult pankrotti ja kaob turult.

⁽⁶⁾ COM(2013) 253 final, punkt 2.8.

⁽⁷⁾ EÜT L 198, 10.7.2013, lk 1.

4. Komitee konkreetsed märkused

4.1 Eelnevaid märkusi arvesse võttes toetab komitee komisjoni üldisi keskseid põhimõtteid, milleks on eelkõige:

- lisandväärtuse loomine ELi tasandil;
- prioriteetide seadmisel kogu energiasüsteemi arvessevõtmine;
- vahendite koondamine ja finantsinstrumentide portfelli kasutamine;
- eri valikuvõimaluste säilitamine, kuid keskendumine tehnoloogiale, mis on 2020. aastale järgnevat aega silmas pidades kõige lootustandvam;

Vaid kogemused suure hulga valikute ja kontseptsioonide ja nende koosmõjuga vastavalt laialdases energiaallikate jaotuses tagavad, et me oma keeruka ülesande pikas perspektiivis lahendada suudame. Selleks on vaja pragmaatilisust, reaalsustaju ja kannatlikkust.

4.2 Võttes arvesse eelnevaid märkusi, toetab komitee ka teatistes toodud arengute eesmärke:

- energiatõhususe kogu potentsiaali ärakasutamine;
- konkurentsivõimeliste lahenduste pakkumine;
- innovatsiooni edendamine tegelikus keskkonnas ja turupõhise raamistiku kaudu;

4.3 Pidades eelkõige silmas komitee hiljutises temaatilises ettevalmistavas arvamuses⁽⁸⁾ nimetatud katkendlike taastuvenergiaallikate nõrku kohti, toetab komitee komisjoni kavatsust pöörata rohkem tähelepanu keskkonnahoidlike tavakoormusel töötavate süsteemide arendamisele ja klientide vajadustele suunatud energiapakkumisele, mille juurde kuulub lisaks taastuvenergiatele (nt maasoojusenergia) muu hulgas ka tuumaenergia koos ITERi ja täiendava uurimisprogrammiga.

4.4 Komitee küll toetab täielikult teadus- ja arendustööde tuuma lõhustumise kasutamise alal, kuid ei kommenteeri seda siinkohal lähemalt, kuna on juba aktiivselt selleletemalisel konverentsil (Sümposium: Benefits and limitations of nuclear fission for a low-carbon economy – veebruar 2013) osalenud.

4.5 Selle juurde kuulub iseenesestmõistetavalt ka süsinikdioksiidi kogumise ja säilitamise sobivate tehnikate ja menetluste arendamine – isegi kui seeläbi kulutatakse piiratud fossiilsed ressursid veelgi kiiremini ära –, et jõuda võimalikult kiiresti CO₂-heitkoguste vähendamiseni.

4.6 Lisaks kordab komitee ka oma soovitus katkendliku taastuvenergia kasutuselevõtu juures eelistada ja prioriteediks seada need arendused, mis on suunatud tervikliku süsteemi veel puuduvatele elementidele ja millega saab võimaldada paremini klientidele suunatud ja kasulikku energiavarustust.

4.7 See puudutab eelkõige võimalikult tõhusate ja odavate, piisava võimsusega energiamahutite arendamist. Suurt arenguruumi näeb komitee sealjuures elektrokeemia ja elektrolüüsitehnika ning asjaomaste materjalide sobivas edasiarenduses ja suuremahulises tehnilises rakenduses. Sarnaselt akusid kasutava elektripõhise liikuvuse kontseptsiooniga, saaks nii ka (gaasilisel või vedel-) kütusel (põletamine või kütuselement) põhineva liikuvuse siduda süsteemselt katkendliku taastuvenergiaga.

4.8 Komitee viitab siinkohal veel ka eesistujariigi Iirimaa taotlusel koostatud arvamusele⁽⁹⁾, milles väljendati muret kerivate energiahindade ja nende mõjude üle kodanikele ja konkurentsivõimele. Et võimaldada enam turupõhist konkurentsi, tegi komitee nimetatud arvamuses ettepaneku kasutada taastuvenergia toetamiseks turul ainukese meetmena CO₂ mõistlikku hinda (mõistlik heitkogustega kauplemine, maksud jms). See viib küll fossiilkütuste ja koos sellega ka söe, nafta ja gaasiga töötavates elektrijaamades toodetava elektri kallinemiseni, kuid võimaldab samal ajal loobuda mitmesugustest taastuvenergia kasuks rakendatavatest kulukatest ja turgu moonutavatest toetustest ja sunnimeetmetest. Saastekvootide eraldamisest saadud tulu ei tohiks seega mingil juhul minna lisisissetulekuna liikmesriikide üldisesse eelarvesse, vaid seda tuleks kasutada üksnes tulevaste tõhusate energiasüsteemide väljatöötamiseks ja kasutuselevõtuks. Komisjoni sellesisuline ettepanek on seega samm õiges suunas ja väärrib täielikku toetust.

Brüssel, 16. oktoober 2013

*Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president*

Henri MALOSSE

⁽⁸⁾ Samas.

⁽⁹⁾ ELT C 198, 10.7.2013, lk 1.